

Cătălin Dorian
Florescu

Bărbatul care aduce fericirea

Traducere din germană de
MARIANA BĂRBULESCU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

*Și-am fost și eu însingurat,
Nici o cale spre lăuntru meu.*

Meša Selimović, *Dervișul și moartea*

capitolul întâi

RÂUL PRIMEA MORȚII CU BLÂNDEȚE, CA ȘI CUM ar fi știut că sunt niște morți deosebiți. Oricât de nestăpânit putea fi câteodată, East River se întindea în zori ca o fâșie lată de plumb. Era răbdător, nu voia să se amestece în treburile oamenilor. În ziua aceea n-avea să mai capete morții ghetoului, în schimb îi va lua pe alții. Asta era aproape sigur.

Pe malurile insulei Manhattan mereu se găsea careva gata să i se încredințeze: oameni deznădăjduiți, osteniți, cu mintea răătăcită. Sau cineva care să-i lase în seama lui pe alții, victime ale unui atac sau ale unei reglări de conturi. Râul nu era pretențios. După mai multe zile, dădea iar drumul trupurilor și le arunca pe mal, de la cheiurile portului mereu activ din sud și până la țărnul nisipos și debarcaderele putrede din Bronx.

Nu râul era cel care trebuia să se supună fiindcă se construise un oraș tocmai aici, ci omul. Doar acum își îngăduia și el o pauză și privea indiferent cum echipajul vaporului cu aburi căra la bord micile sicrie albe. Abia dacă puteau fi deosebite de zăpada care începuse să cadă cu o seară înainte și acum se întindea într-un strat gros.

Bărbații erau învățați cu munca asta. De două ori pe săptămână, vaporul ducea morții recenți ai ghetoului la insula Hart. Mâinile le erau obișnuite cu îndatoririle pe care și le

îndeplineau repede și eficient. Căpitanul, morocănos și necioplit, îi privea de lângă balustrada punții. Și el era obișnuit să-i îndemne să se grăbească și mai mult. La fel și bunicu', un băiat de abia 14 sau 15 ani – și el era obișnuit să privească vaporul desprinzându-se de chei, ca apoi să se îndrepte, greoi și leneș, spre cimitirul săracilor.

De cele mai multe ori abia îl învrednicea cu o privire. Avea în minte lucruri mai importante, trebuia să adune cei câțiva cenți ca să-și umple stomacul gălăgios. O chiflă uscată cu hering, un sendviș cu castraveți sau câteva *knishes* și un borș sățios, pe Orchard Street, în cartierul evreiesc.

Ca și râul, nici el nu era pretențios. Îi era indiferent cine-l hrănește – irlandezi, italieni sau evrei –, important era să poată băga ceva în gură. Și apoi, seara, dacă îi mai rămăneau șase cenți pentru un loc de dormit în căminul pentru băieții care vindeau ziare, însemna că fusese o zi bună. Perfectă era abia când își putea permite niște tutun de mestecat.

Bunicu' n-ar fi recunoscut niciodată că-i pasă când vede vaporul trecând pe lângă străzile din East Side, cu încărcătura lui valoroasă sau nu, depinde cum o luai.

Nu erau decât niște morți în plus și n-aveau nume ilustre, câteodată n-aveau deloc, dacă, fiind nou-născuți, muriseră nebotezați. Adesea, în urma lor nu rămânea nimeni pe chei. Pentru că nu-și puteau permite nici măcar să moară, plătea orașul pentru înmormântarea lor nevoiașă. O dată, o singură dată, morții erau pe cheltuiala lui.

Când lustruia ghetе pe Delancey Street, în capăt, când stătea la un colț de stradă între Union Square și Chatham Square și cânta șlagărele zilei, când vindea ziare în fața unei fabrici sau a unei sinagogi, vaporul era o doar amintire îndepărtată. La fel și atunci când se bătea pentru un muc de țigară sau pentru resturile de bere din butoaiile din fața uneia dintre nenumăratele spelunci. Doar o amintire, dar una de neșters.

Nici unul dintre băieți n-ar fi recunoscut că se lăsa impresionat de așa ceva, dar se trădau de fiecare dată. Ori se uitau puțin prea mult într-acolo, ori scuipau tutunul puțin prea indiferent, după ce murmuraseră: „I se poate întâmpla oricui.“

Morții din East Side treceau cu regularitate pe lângă ei. La asta nu mai era nimic de adăugat. Viața era și așa destul de complicată ca s-o mai împovărezi și cu moarte. Însă dacă l-ai fi întrebat pe bunicu', între patru ochi, probabil ai fi aflat că precis exista un lucru pe care nu și-l dorea nicicum: să ajungă acolo unde se ducea vaporul. Dar nu-l întreba nimeni. Nu exista nimeni. Era singur.

„*Volevo an impressive funurale*“ mai zicea el la bătrânețe, în amestecul lui ciudat de limbi. O trăsură neagră, cu pereți de sticlă, în care ar fi fost la vedere, îmbrăcat în cel mai bun costum al lui, întins pe-o țesătură fină. În urma lui, o fanfară. Așa își duceau morții prin ghetou irlandezii și italienii. Pentru asta dădeau și ultimul ban, dacă aveau. Așa își dorea el să fie, însă n-a avut parte. La sfârșit, în urma sicriului ieftin am fost doar mama, Pasquale și cu mine.

LA 1 IANUARIE 1899, BUNICU' SE AFLA LA JUMĂTATEA distanței dintre Brooklyn Bridge și Rudgers Slip, acolo unde se scălda vara și de unde urmărea agitația de pe chei. I-ar fi răs în nas oricui ar fi pretins că East River nu-i un râu, ci mai curând o strâmtoare prelungită. Locuitorii ghetoului se gândeau la el doar ca la o apă căreia îi încredințau gunoaiile, excrețiile, morții lor. Care îi spăla și pe ale cărui maluri ședeau uneori ca să scape pentru câteva clipe de strânsoarea orașului.

Bunicu' era mulțumit, fiindcă în ultima zi a anului vânduse destule ziare pe Broadway, în capătul de jos, chiar dacă pe mușteriii lui cei mai importanți – vânzătorii ambulante, cărora mereu le trebuia hârtie de ambalaj – nu-i mai vedea pe drum decât rareori. Mulți dintre ei se lăsaseră învinși de vântul șuierător și nici nu apăruseră măcar.

Strigase din răsuputeri „Senzațional! Ediție specială!“, fiindcă așa ceva avea efect întotdeauna. Atâtea știri de senzație, câte striga el, nici n-aveau cum să existe. Dacă era pe Elisabeth Street, unde locuiau mai ales irlandezi săraci, știrile lui senzaționale aveau de-a face cu englezii care oprimau Irlanda. Pe Mulberry Street, știrile senzaționale erau croite pe măsura italienilor – un atentat asupra regelui, seceta, o molimă în fosta țară. În schimb pe Orchard Street era important să-l vorbești de rău pe țar.

Șeful lui, Paddy Chiorul, îl sfătuisese:

— Pentru un omor de-aici, din oraș, strigi „Senzațional!“ o singură dată. I-alungă Moscova și Kievul pe evrei din oraș? E mare foamete în Rusia și mor evreii din cauza asta? De două ori „Senzațional!“ Într-o zi în care nu se întâmplă nimic, pui trei de „Senzațional!“, fiindcă trebuie să vinzi ceva, cât de cât.

Mereu era câte un bun prilej pentru știri de senzație. Numai pentru morții din ghetouri nu i-ar fi trecut nimănui prin cap să strige „Senzațional!“.

Chiorul era cu doar trei-patru ani mai mare și totuși era un bun cunoscător al numeroaselor știri senzaționale. Nu-l chema așa pentru că avea un ochi mai puțin. Îi lipseau trei degete de la o mână, nu un ochi. „De data asta am să închid un ochi“, îi zicea el celui care nu vânduse destule ziare. „Dar data viitoare să nu uiți că am doi. Așa că dă-ți silința.“ Astfel, fiecare primea de la el și o a doua șansă.

Băieții nu se temeau prea tare de mâna grea a Chiorului, pe care o ridica doar rareori. Erau o grămadă de mâini grele în ghetou. Aceea a polițiștilor, a băieților mai mari, a negustorilor, când le șterpeleau câte ceva de pe cărucioare. Aceea a tatălui, dacă aveai un tată al tău. Asta dacă nu cumva se făcuse nevăzut, de multă vreme, în drum spre vest, după ce studiasse afișele care promiteau pepite de aur mari cât un cap de om.

Mai mult decât de lovituri se temeau să nu piardă favorurile Chiorului și să nu mai capete de lucru de la el. Să nu mai primească locurile cele mai bune, la colțurile cele mai animate sau în fața unor restaurante cunoscute precum Delmonico's sau Lüchow's. Atunci ar fi flămânzit și mai mult ca de obicei. Ce îi aștepta după aceea se vedea, de două ori pe săptămână, duduind în susul râului.

Dacă bunicu' avea talent la strigatul știrilor de senzație, rămânând însă un diletant, Paddy Chiorul era regele neîn-coronat a tot ce însemna să faci bani pe stradă: țigări de contrabandă, alcool botezat, vânzări de ziare sau aruncare cu banul. I s-ar fi putut zice „vulpe bătrână“ dacă n-ar fi fost atât de tânăr.

Numai Houdini era mai prețuit de băieții străzii decât Paddy Chiorul Fowley. Ei îl iubeau pe magicianul care putea să scape din cătușe într-o clipă. Numai de dragul lui se învoiau să rabde de foame ca să strângă cei zece cenți pentru intrarea în teatrul sărăcăcios de pe Bowery sau în Huber's Museum din Union Square. Cine n-avea bani se holba la afișele care înfățișau un bărbat scund și voinic: „Houdini – regele de netăgăduit al cătușelor!“ De parcă s-ar fi îndoit careva. Te uitai și te minunai.

Când ieșeau din teatru copiii cu bani, copiii fără bani îi lua cu asalt. Dacă nu povesteau, erau bătuti. Erau bătuti și dacă nu povesteau bine. Așa că inventau cele mai grozave povești despre Houdini. Unul susținea că magicianul i-ar fi pus cătușe, fără ca el să-și fi dat seama. Altul completa zicând: „Nu ți le-a pus doar ție, ci întregului public.“ Apoi dădea din cap cu înțeles și scuipa pe jos.

Unul ca Houdini nu s-ar lăsa prins de vreun polițist. Ar scăpa în orice împrejurare. Avea chiar și-o vorbă: „să fii un Houdini“ sau „să fii ca Houdini“. Uns cu toate alifile. Unul cu care n-o scoteai la capăt. Un viclean. Unul foarte viclean. El n-ar ajunge niciodată pe vaporul asistenței publice.

Și bunicu' avea o poreclă, i se spunea „Chibrit“. Nu pentru că era foarte slab, toți erau așa. Cei mai mulți trebuiau să-și cumpere bretele, ca să nu le cadă pantalonii. Bretelele erau o afacere destul de bună în ghetou. Bunicu' se aprindea repede, pur și simplu.

NINSOAREA SE PORNISE DEVREME ÎN SEARA dinaintea Anului Nou și transformase ghetoul. Murdăria, gropile de gunoi, șanțurile de scurgere, noroiul, resturile rămase de la piețele improvizate în stradă – totul era sub un strat alb care creștea întruna.

Ningea pe pălăriile negre ale evreilor haredini și pe broboadele italiencelor, care încă mai căutau ceva făină, ulei și cartofi vechi pentru *sfinzi*. Ningea pe scările de incendiu, pe marchizele magazinelor, pe treptele caselor, care erau pline de viață vara, când lumea fugea din locuințele încinse. Ningea cu înverșunare pe galantarele prăvăliilor, pe coșuri și putini, pe costumele și hainele atârinate afară. Pe nenumăratele lucruri de care era nevoie și în ghetou.

Ningea peste târfele de pe Allen Street care, în ciuda frigului, se încumetau să iasă ca să ademenească clienți. Și, indiferent dacă era vorba de evrei evlavioși, de irlandezi beți sau, pur și simplu, de niște bărbați curioși care trăiau dincolo de 14th Street și care căutau aici plăceri, ele își împărțeau binecuvântarea asupra tuturor, în aceeași măsură. „Nu vreți să ne rugăm împreună?“ le strigau ele tuturor, fără deosebire. Vara, când se plimbau la umbra pasajului aerian, lăsau să cadă un prosop, iar cel care îl ridica putea să le însoțească la ora de rugăciune. Dar pe așa o vreme, ieșeau doar scurt în fața ușii și apoi se întorceau în vestibul ca să se încălzească.

Ningea pe pozele cu San Rocco și Madonna del Carmine, pe crucifixurile, lumânările și mătăniile italienilor, pe cărțile de rugăciune, talliturile și menorele evreilor, oferite peste

tot spre vânzare, pe tarabe. Ninge cu înverșunare și întru totul democratic, zăpada era împărțită peste toți, de la Battery până la Inwood. Pe străzile cu ziduri înalte, vântul trecea nestingherit, ca respirația prin trupul unui uriaș întins la pământ. Ca otrava.

Oamenii și animalele trebuiau să-l suporte. În timp ce oamenii căutau încăperi calde, cail rămâneau răbdători la marginea străzii. Spinările, capetele, boturile li se acopereau treptat cu zăpadă, la fel și căruțele pe care le trăgeau o viață întregă. Animalele erau liniștite, supraviețuiseră șicanelor omului, aveau să le supraviețuiască și celor ale naturii. Își ciuleau urechile în vânt. Uneori, rar, loveau cu cozile, rar își închideau ochii blânzi, iar urechile ascuțite le zvâcneau ca și cum ar fi vrut să audă și mai bine.

Proprietarii lor se adunau în cârciumile din subsolurile de pe Mulberry Street și în localurile jechoase de pe Bowery. Seara anului nou însemna ceva și pentru săraci, sau mai ales pentru ei. Era unul dintre puținele prilejuri când puteau să uite de toate, pentru câteva ceasuri. Iar pentru bețivi, să bea dintr-un motiv și mai bun ca de obicei. După ce apunea soarele și orașul se pregătea de marea sărbătoare, în East Side ei începeau să uite și să bea. Sau să bea și să uite, după cum le ieșea mai repede.

La ora aceea, bunicu' traversase Bowery de multă vreme și răzbise până la Broadway, în capătul de jos. Rareori făcea asta, fiindcă doar în ghetou se simțea acasă. Acela era teritoriul lui, acolo cunoștea regulile, acolo era el un Houdini. Dincoace, pe Broadway, pe Fifth Avenue, se simțea ca într-o țară străină. Nu fusese niciodată în străinătate, dar, negreșit, așa trebuie că te simțea acolo. Erai stângaci și te uitai în jur ca prostul. O distanță de câteva sute de metri, câțiva pași peste Bowery, și gata, deja erai în altă lume.

Femeile purtau rochii de mătase, catifea și brocart, țesături vaporoză, acoperite cu dantele, cordoane negre de atlas,

eșarfe din voal de mătase. Bărbații, jobene, cu panglică neagră, lată, de moar sau de pâslă albă. Paltoane de lutru cu guler de zibelină. În schimb, cei ca bunicu' aveau doar niște căciuli slinoase, pantaloni și haine zdrențuite, lăbărțate, și adesea erau fără încălțări.

— Dacă vrei să lustruiești cizme sau să vinzi ziare acolo, să nu scuipi tutun pe stradă. Oamenii mei au stil. Du-te într-un bar și scuipă la scuipătoare. Dar mai ales să nu înjuri. Ția de acolo sunt foarte cuvioși. Ș-acu fă bine și ia-o din loc, ca să vinzi ceva, fir-ar să fie! Așa vorbea Chiorul cu ei.

În drum spre *downtown*, bunicu' vânduse numai câteva ziare. Nici nu se întâmplaseră prea multe în ultima vreme. Nu te puteai bizui pe lume, mereu te lăsa baltă tocmai când era foamea mai mare. Strigase ultimele știri de senzație, veritabile, în noiembrie. În a douăzeci și șasea zi din acea lună se scufundase vaporul *SS Portland*, în drum spre Cape Cod, și toți cei 192 de oameni se înecaseră. La 5 noiembrie avusese loc la Berlin premiera piesei unui neamț pe care-l chema Hauptmann. Știa să pronunțe Berlin, dar nu și *Fuhrmann Henschel* așa că a trecut prin sala imensă de la Atlantic Garden strigând: „Senzațional! Senzațional! Hauptmann la Berlin! Premieră absolută!“

Acolo n-a avut succes, fiindcă între timp cei mai mulți clienți erau italieni, în schimb mai încolo, spre nord, pe Second Avenue, a avut. În ziua aceea a vândut aproape o sută de exemplare. Lumea părea să-l îndrăgească pe Hauptmann, ar fi fost bine să aibă în fiecare lună câte o premieră greu de pronunțat.

Însă titlul din categoria „senzațional“ era din octombrie. Theodor Herzl sosise la Ierusalim, tot ghetoul era în agitație. Evreii îi smulgeau ziarele din mână. Îl sărutau și-l îmbrățișau și-i dădeau dulciuri pe furiș. Într-o jumătate de oră câștigase atât de mult, încât și-a putut îngădui un ospăț la Dolan's: